

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ISLOM KARIMOV NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI**

**RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MA'RUZALAR TO'PLAMI**

27-28.4.2023

**FAN VA TEXNIKA
TARAQQIYOTIDA INTELLEKTUAL
YOSHLARNING O'RNINI**

TOSHKENT 2023

3. Sushkova, V. I. , Vorob'eva G. I. Bezotkhodnaia konversiiia rastitel'nogo syr'ia v biologicheski aktivnye veshchestva. [Waste-free conversion of vegetable raw materials in biologically active substances]. Moscow, 2008, 215 p. (in Russ.).

4. Sushkova V. I. , Ustiuzhaninova L. V. Metody podgotovki otkhodov proizvodstv lesopileniia i derevoobrabotki k biokonversii v biorastvoriteli. [Methods of preparation of the waste production sawmilling and wood to the bioconversion in biorastvoriteli]. Moscow, 2013, 95 p. (in Russ.).

5. Sushkova V. I. , Ustiuzhaninova L. V. Obshchestvo, nauka, innovatsii (NTK-2011): vserossiiskaia nauchnotekhnicheskaiia konferentsiia. [Society, science, innovation (SPC-2011): All-Russian Scientific and Technical Conference]. Kirov, 2014, pp. 20–23. (in Russ.).

ТУПРОҚҚА ЯРУСЛАБ АҒДАРИБ ИШЛОВ БЕРИШ ТЕХНИКА ВОСИТАЛАРИНИНГ ТАҲЛИЛИ

PhD. , доц. Ишмурадов Ш. У. ¹, асс. Ҳамроев Р. К. ¹

¹Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Республикамиз шароитида тупроққа асосий ишлов беришда энг кўп тарқалган усули шудгорлаш ҳисобланади. Унинг асосий вазифаси ҳайдаладиган қатламнинг тўлиқ айланишини таъминлаш, унинг керакли майдалашини таъминлаш ва экин қолдиқлари, ўғитлар, уруғлар ва бегона ўтларнинг қолдиқларини тупроққа тўлиқ кўмилишидир. Бу агротехник тадбирда бегона ўт қолдиқлари, илдизлари ва уруғлари, зараркунанда ва касаллик тарқатувчилар ҳамда шудгорлашдан олдин солинган минерал ва маҳаллий ўғитлар кўмилади.

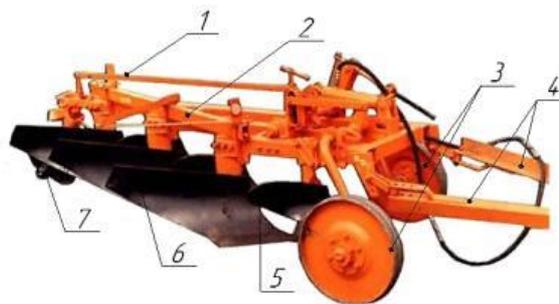
Тупроққа асосий ишлов беришда асосан шудгорлашнинг қуйидаги учта усули мавжуд бўлиб улар қуйидагилар: чимқирқар билан жиҳозланган плуглар билан шудгорлаш; чуқурлатгичлар билан жиҳозланган плуглар билан шудгорлаш ва икки ярусли плуглар билан шудгорлаш.

Плуглар билан шудгорлаш умумий мақсадли далаларни ҳайдай билан амалга оширилади. Ҳозирги вақтда фермер хўжаликларида ПЛН-5-35, ПН-4-35, ЛД-100 ва бошқаларнинг умумий мақсадли шудгорловчи плуглардан фойдаланилмоқда, аммо бу шудгорлар пахта далаларини ҳайдаш учун агротехник талабларни тўлиқ қондирмайди [1].

Шудгорлаш чуқурлигини ошириш учун баъзи икки ярусли плуглар чуқурлатгичлар билан жиҳозланди.

Пахтачиликда асосий ишлов беришнинг илғор технологиясини ўрганган олимларнинг кўп йиллик тадқиқотлари натижалари шуни кўрсатдики, икки ярусли шудгорлаш асосий ишлов бериш талабларига тўлиқ жавоб беради.

Икки ярусли плуглар асосий (пастки) ва уларнинг олдидан ёки орқасидан ўрнатилган юқориги корпусларга эга бўлади (1-расм). Юқориги корпуснинг қамраш кенлиги пастки корпуснинг қамраш кенлиги билан бир хил бўлиб, улар пастки корпусга нисбатан шудгорланмаган дала томонга маълум масофага силжитиб жойлаштирилади [1; 2; 3].

1-расм. ПЯ-3-35 Икки ярусли плуги.

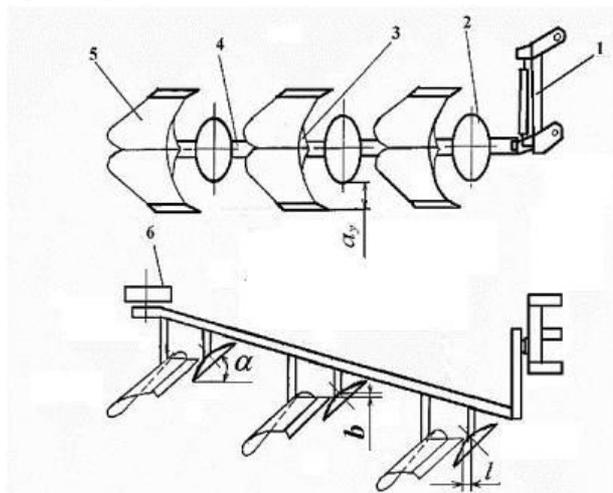
1-тортқи; 2-рама; 3-олдинги таянч ғилдираг;

4-осиш қурилмаси; 5-чимқирқар; 6-корпус; 7-орқа таянч ғилдираг

Икки ярусли плуглар билан шудгорлашда ишлов бериладиган тупроқ қатлами икки қисмга бўлинади: юқори қисми жўякнинг пастки қисмига, пастки қисми эса тепага олиб чиқиб, уни ағдаради. Тупроқнинг юқори, озуқавий моддаларга бой қатламини кўчириш 15-20 см барқарор намлик шароитлари ўсимликларнинг озуқавий моддалардан тўлиқ фойдаланишига ёрдам беради. Ва қалинлиги 15 см бўлган пастки, қатлам 20 см сиртга тўлиқ чиқарилади ва ўсимлик қолдиқлари, ўғитлар ва бошқа омиллар таъсирида юқори унумдор тупроқ қатламига айланади.

Қирғичларнинг дисклар эгри сиртига зич ва ишончли ёндошиб туриши учун улар эркин ростланиб турадиган қилиб ишлаб чиқилган. ПДН-4-30 плуги 3-4 синфдаги (ДТ-75, Т-74, Т-4) тракторлари билан агрегатланиб ишлатилган. Плуг юқори намликка эга шוליпоярларни шудгорлашга мўлжалланган. ПДН-4-30 плуги бошқа плугларга нисбатан мураккаб конструкцияга эга.

А. Р. Нормирзаев томонидан ишлаб чиқилган ағдаргичли плугларни ўсимлик қолдиқлари ва бегона ўтларга тикилишини олдини олиш мақсадида уларда чимқирқар сифатида сферик дисклардан фойдаланиладиган қилиб ишлаб чиқилган (2-расм) [4].

2-расм. Сферик диск кўринишидаги чимқирқар билан жиҳозланган ағдаргичли айланма плуг. 1- осиш мосламаси; 2-сферик диск; 3-ағдаргичнинг тутқичи ; 4-рама; 5- иш органи; 6 – таянч ғилдирак.

Сферик диск кўринишидаги чимқирқар билан жиҳозланган ағдаргичли айланма плугнинг иш кўрсаткичлари сферик диск тиғининг ўткирланиш тури, радиуси, сферасининг радиуси, ҳаракат йўналишига нисбатан ўрнатилиш бурчаги, тупроққа ботиш чуқурлиги, корпус лемехи тумшуғидан дискнинг марказигача бўлган кўндаланг ва бўйлама масофалар

хамда корпус лемехи тифидан дискнинг энг пастки нуқтасигача бўлган тик масофага боғлиқ бўлишини кўрсатди.

Шундай қилиб, ҳайдаладиган тупроқ қатламининг тўлиқ айланиши, бегона ўтларнинг уруғлари ва бегона ўтлар чуқур кўмилиши таъминланади. Шу билан бирга, далаларда қўлланилаётган машиналарга ўсимлик қолдиқлари тегилиб қолиши камаяди, чунки чуқур кўмилган бегона ўт уруғлари униб чиқмайди, майда бегона ўтлар нобуд бўлади ва унинг ўсиб чиқиши 40-60 кунга кечиктирилади. Бу вақт ичида пахта ўсиб чиқиши учун имкон бўлади [5].

Бундан ташқари, икки ярусли плуглар билан шудгорлаш жараёнида тупроқ қатламларнинг тўлиқ айланиши, тупроқ унумдорлигини оширишга, ўсимликлар томонидан тупроқнинг органик моддаларини узоқроқ ишлатишга, микробиологик жараёнларнинг сезиларли даражада фаоллашишига, энг кўп истеъмол қилинадиган даврда пахтанинг озикланишини яхшилашга ва пахта ва бошқа экинларнинг ҳосилдорлигини ошишига ёрдам беради.

Адабиётлар

1. Хамракулов А. К. Обоснование параметров двухъярусного плуга к энергонасыщенными колесным тракторам: Дис. ... канд. техн. наук. – Янгиюль: ЎЗМЭИ, 2004. – 142 с.
2. Сабликов М. В. и др. Механизация хлопководства. – Москва: Колос, 1975. – 319 с.
3. Ибраимов Р. И. Исследование и обоснование величин параметров плуга для двухъярусной вспашки под хлопчатник на глубину 40 см: Дис. – Янгиюль: ЎЗМЭИ, 1974. – С. 173.
4. Нормирзаев А. Р. Обоснование параметров плуга для вспашки полей с растительными остатками: Автореф. дис. канд. техн. наук. – Янгиюль: ЎЗМЭИ, 2004. – С. 20.
5. Решетников Ф. Н. Приёмы увеличения мощности пахотного слоя орошаемого серозёма. Ташкент: Изд-во УзАСХН, 1960. -108 с.

HAVO BILAN SOVUTISH

Talaba M. U. Pardayev, talaba D. Sh. Qurbonnazarova, Kat. o'qt. M. Ibodullayev Muhriddin
Toshkent kimyo-texnologiya instituti Shahrisabz filiali katta o'qituvchisi

Motorда issiqlik energiyasidan yaxshiroq foydalanish uchun uning silindrik, yonish kamerasi, porshenlari va boshqa detaliarining harorati eng qulay darajada bo'lishi (normal issiqlik rejimini saqlash) lozim. Motor ortiqcha qizisa, silindrlarga yonuvchi aralashma (yoki havo) kam kiradi, moy suyulib qovushoqligi kamayadi, aralashma uchqun berilmasdanoq yonadi, motor detallari ortiqcha kengayib, qadalib qoladi. Motor havo bilan sovitilganda har qaysi silindri alohida yasalib, silindr va kallak devorlari qovurg'ali qilinadi. Silindrlar mashinaning harakati vaqtida uriladigan havo oqimi hilan (motosikllar) yoki, ko'pincha, ventilator hosil qiladigan havo oqimi bilan sovitiladi. Havo bilan sovitiladigan motorning radiatori, suv giloflari, suv quvurlari bo'lmaydi, shuning uchun u ixcham va oddiy tuzilgan, unga texnik xizmat ko'rsatish oson. Motor yurgizib yuborishi bilan qiziydi, shu sababli kam yeyiladi, havoning issiq-sovuqligi motor ishiga kam ta'sir etadi, ammo ventilatorni harakatga keltirish uchun ko'proq quvvat sarf boladi. [1]

MUNDARIJA

FUNDAMENTAL FANLAR

1.	Shukurullayeva N. Ta'lim sifatini yaxshilashda ta'lim innovatsiyalarining ahamiyati va ularning mohiyati.....	4
2.	Safarov L.Z., Tursunboyev L.E. Ahmad farg'oniy va abu nasr al farobiy izlanishlari haqida.....	6
3.	Usmonov B.Z., Tog'aynazarov S. Boshlang'ich shartni qanoatlantiruvchi birinchi tartibli differensial tenglamaning integral chizig'ini maple amaliy matematik paketi yordamida chizish.....	8
4.	Usmonov B.Z., Tog'aynazarov S. Birinchi tartibli differensial tenglamalarini onlayn kalkulyator (mathdf.com) yordamida yechish.....	10
5.	Alimova D.K., Xalilova S.H. Talabalarni muxandislik grafikasi fanidan uy grafik ishlarini animatsiya vositasida o'qitish	12
6.	Каюмов Ш., Кан Дамир Структуризация и структурированные флюиды.....	14
7.	Usmonov B.Z., Atenov J.D. Funksiyalarning aniqlanish sohasini topishda desmos amaliy dasturi yordamida o'quvchilarning savodxonligini shakllantirish.....	16
8.	Husanov E.A., Olimov E.D. Fubini theorem.....	18
9.	Usmonov B.Z., Atenov J.D. Ikki va uch o'lchovli shakllarni yasashda geogebra dasturi yordamida o'quvchilarning savodxonligini rivojlantirish.....	20
10.	Islomov S.M., Dolliyeva D.A. Tekislik tenglamalariga oid misollarning yechish usullari.....	21
11.	S.M. Islomov Ellipsga doir murakkab masalalarni yechish usullari.....	23
12.	Usmonov B.Z., Tog'aynazarov S. Maple matematik paketida koshi masalasi yechish metodlari.....	25
13.	Tog'aynazarov S., Saidmamadova M.N. O'zgarmas koeffitsiyentli bir jinsli oddiy differensial tenglamalarini yechishda maple amaliy dasturi yordamida talabalarining savodxonligini shakllantirish.....	27
14.	Qarshiboyeva D.U. Yoshlarda ma'naviy tahdidlarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish davr talabi.....	29
15.	Qobilov T.A. Yaqinlashuvchi ketma-ketliklar giperfazosida π -xarakter.....	31
16.	Rahimboyeva D.S., Ollaberganov D.R. Muhammad al-Xorazmiy va Abu Rayhon Beruniy izlanishlari haqida.....	34
17.	Raxmonov X.B. Birinchi bosqich veyletlar.....	35
18.	Ayubov I.I., Amirov T.M. Turizm sohasini rivojlantirishda salohiyatli kadrlarning ahamiyati.....	37
19.	Tairova N.S., Nishonova A.X. "Muhandislik va kompyuter grafikasi" fani talabalarining mustaqil ta'lim olishi uchun elektron dasturlar bilan ishlashni tashkil qilish.....	40

162. Toshtemirova M., Kenboyev S. Dvigatellarni ishlab chiqarishdagi ahamiyati.....	361
163. Shukurova S.O., Olimboyeva S.Q., Ibodullayev .M. Suv nasoslarni sanoatdagi ahamiyati.....	363
164. Sultanov A.I., O'ralov A.S. Mashinalardan foydalanish jarayonida detallarning yeyilishini yuzaga kelishiga sabab bo'luvchi omillar.....	365
165. Umarov E.O., Mardonov U.T., O'ktamov O.B., Boliyev A. Kesuvchi asbobni yeyilishga bardoshlilikini oshirish bo'yicha zamonaviy tadqiqotlar tahlili...	367
166. Mardonov U.T., Boliyev A.A. Detall va uskunalarini noqulay vaziyatda tezda korroziyalanishini oldini olishni zamonaviy usullarining tahlili.....	369
167. Abdurashidova H.D. Protective clothing from polymer explosives.....	372
168. Berdiyarov B.T., Khojiev Sh.T., Rakhmatalliev Sh.A., Abjalova H.T. Application of the technology of reduction of waste of copper with slag.....	373
169. Janabaev A.J., Allambergenov D.M. Qishloq xo'jaligida sut sog'ish apparatlari energiya tejash usullari inektor ishlash mexanizatsiyalari.....	375
170. Qosimov B. A., Avtobus yo'nalishlarini tashkil qilishda yo'lovchilar oqimini o'rganish usullari.....	376
171. Sattarkulov L.A., Xolov M.S., Yunusova O.A. Neft qazib olishda ekologik innovatsiyalarning barqaror rivojlanish muvozanati.....	378
172. Baxranova L., Sirojiddin K., Ibodullayev M. Sutlarni separatsiyalash mashinasini o'rganish.....	382
173. Qurbonov B.A., Kenboyev.S. Gaykalar.....	384
174. Umurkulova F.S. Bug'doy kepagi tarkibidagi vitaminlar, oqsillar, lipidlar va uglevodlarning oziq-ovqat mahsulotlari tarkibidagi ahamiyati.....	386
175. Ишмуратов Ш.У., Хамроев Р.К. Тупроққа яруслаб ағдариб ишлов бериш техника воситаларининг таҳлили.....	389
176. Pardayev M.U., Qurbonnazarova D.Sh., Ibodullayev M. Havo bilan sovutish.....	391
177. Madaminova I.O., Isomiddinova R.S. Kompozit materiallar va ular uchun to'ldiruvchilari.....	393
178. Kuvatov D.G', Turabjanov S.M., Raximova L.S. Yangi maydalash intensivatori mi-1 tadqiqi.....	395
179. Nosirkhujaev S.Q., Khojiev Sh.T., Rakhmatalliev Sh.A., Karimov O.M. Surface treatments on steels to enhance dissolution resistance in metal melts while maintaining good wettability.....	397
180. Qurbonov B.A., Kenboyev.S Muftalar.....	399